

Sava kalba



Foto autors: Ventspils Tūrisma informācijas centra foto arhīvs

Lyviu dialektas – latviškai „VENTIŅMĒL”– yra vienas iš trijų latvių kalbos dialektų.

Latvių kalboje išskiriami trys dialektai (vidurio, lyvių ir aukštaičių), kurie kilo iš latvių genčių – kuršių, žiemgalių, sėlių, latgalių – kalbų (arba jų dialektų) sudarytų iš apytikriai 512 patarnių.

LYVIŲ DIALEKTU, SENIAU VADINTU TAMNIEKŲ DIALEKTU kalbama Kuržemėje į šiaurę nuo Alsungos ir Kuldigos bei Vidzemės vakarinėje dalyje. Šį dialektą daugiau nei kitus latvių kalbos dialektus yra įtakojusi lyvių kalba. Lyvių dialekte išskiriamos dvi pagrindinės patarnių grupės: Kuržemės lyvių arba TAMNIEKŲ patarmės ir Vidzemės lyvių patarmės.

Lyvių dialekto pavadinimas susijęs su lyviais, kurie gyveno minėtose teritorijose, vėliau susimaišė su latviais (kuršiais) ir paliko latvių kalboje savuosius, lyvių kalbos, pėdsakus.

Svarbiausi požymiai, kurie atsirado dėl lyvių arba somugrų kalbų poveikio yra šie:

- Neskiriama gramatinė giminė, taip pat kaip somugrų kalbose;
- Priesagų ir baigiamųjų skiemenų trumpinimas.

Vienas iš būdingiausių tamniekų patarnių požymių, kurie atsirado dėl moteriškos giminės nykimo, yra moteriškosios giminės įvardžio „viņa“ (ji) keitimas vyriškosios giminės įvardžiu „vinš>viš“ (jis).

Žinoma latvių dialektologė prof. Marta Rudzytė klausia: „Galbūt patarmės ilgiau išsilaikytų savo natūralioje aplinkoje, jeigu keistųsi mūsų požūris į jas, jeigu pradėtume jas laikyti tokia pat kultūros vertybe kaip tautinės dainos, tautiniai kostiumai ir kt.?”

Rekomenduojama knyga – „Is ventin gramatik un tāmnik vārdnic jeb bliņķs ventinmēlē“ Autorius filologas Uldis Grinbergas Išleista 2019 m. Tai leidinys, parašytas trumpa forma, bet dėl to ne mažiau moksliskai pagrįstas, jame pateikta ventinių kalbos gramatika bet kuriam besidominčiam suteiks galimybę susipažinti su šiuo nuostabių latvių kalbos dialektu, jo įvairiausia išraiška. Knygoje esančio žodyno autorius taip pat yra Uldis Grinbergas, leidėjas – Ventspilio muziejus, spausdimo „Jāņasēta“. Knyga gausiai iliustruota 19 a. pabaigos ir 20 a. pradžios fotografijomis, mokslo knygų iliustracijomis iš Ventspilio muziejaus fondų.

(Latviešu valodas dialektu atlants: Fonētika [LVDA Fonētika]. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 304 lpp.; Latviešu valodas dialektu atlants. Morfoloģija I. Apraksts, kartes un to komentāri. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, Zinātne, 2021, 288 lpp.; Avoti vēl neizsīkst: latviešu valodas dialekti 21. gadsimtā. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2016, 512 lpp.)
Šaltiniai: Rudzīte, M. Darbi latviešu dialektoloģijā. Rīga: LU, 2005.; Rudzīte, M. Latviešu dialektoloģija. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1964.; Rudzīte, M. Darbi latviešu dialektoloģijā. Rīga: LU, 2005.; Šaltinis: Avoti vēl neizsīkst. Latviešu valodas dialekti 21. gadsimtā. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2016, 512.lpp.)

„Tāu un apstākļi sekoj s, ka ne Dundage, ne Pope, ne Pilt'ne, ne Zlēkes, tāpat veces Stenders, ne Mancel Jurs nav kancele kāps un sovs sprediķs tures ne Ance, ne Ventspile, bet kout kur Zemgale, un tā viņ' mūs ventin pus' un ventin valod atstājuš pabērn lome.

Bet va nebūt doudz, doudz vieglāk, ja mums nebūt jalouz sov mēl ar tād locīsen, kā „es esmu, tu esi, viņš, viņa ir, mēs esam, jūs esat, viņi, viņas ir?” Ventiņ to pateic doudz vienkāršāk: „es ir, tu ir, viņš ir” Un tāpat viņ teic, „tas meitans un tas cūk” tāpat kā „tas puik un tas vepers.” Un kād tur jēg sasist plouksts un teikt: „Tavu jauku runāšanu?” Kad to var pateikt doudz isāk: „Tov jouk run'sen!” Kā teikt, dar'sen paliek dar'sen un run'sen paliek run'sen. Bet ventiņ jou vairāk uz to dar'sen kā uz run'sen, tādēļ ar' tie, kam lielāks mut's bij's un lielāks run'iames, tikuš nie ēnries un uznieidņē mums visom ne-



🏠 Dārzu iela 6, Ventspils

📍 Dārzu iela 6

